

Programiranje 2

7. predavanje

Saša Singer

PMF – Matematički odsjek, Zagreb

Sadržaj predavanja

- Tipovi i složene deklaracije:
 - Pokazivači i polja (ponavljanje).
 - Pokazivač na funkciju (ponavljanje).
 - Složene deklaracije — primjeri.
 - Deklaracija tipova — typedef.
- Struktura (prvi dio):
 - Deklaracija strukture. Struktura i typedef.
 - Rad sa strukturama. Operator točka.
 - Struktura i funkcije.
 - Struktura i pokazivači. Operator strelica (->).
 - Unije.
 - Dodatak: Polja bitova.

Tipovi i složene deklaracije

Sadržaj

- Tipovi i složene deklaracije:
 - Pokazivači i polja (ponavljanje).
 - Pokazivač na funkciju (ponavljanje).
 - Složene deklaracije — primjeri.
 - Deklaracije tipova — typedef.

Polje pokazivača i pokazivač na polje

Polje pokazivača ima deklaraciju:

```
tip_pod *ime[izraz];
```

Napomena: **Primarni** operator `[ ]` ima viši prioritet od **unarnog** operatora `*`.

Primjer. Razlikujte **polje** pokazivača (ovdje, 10 pokazivača):

```
int *ppi[10];
```

od **pokazivača na polje** (ovdje, od 10 elemenata):

```
int (*ppi)[10];
```

Pokazivač na funkciju

Pokazivač na funkciju deklarira se kao:

```
tip_pod (*ime)(tip_1 arg_1, ..., tip_n arg_n);
```

Ovdje je `ime` varijabla tipa — `pokazivač` na `funkciju`, koja

- uzima `n` argumenata, tipa `tip_1` do `tip_n`,

- i vraća vrijednost tipa `tip_pod`.

Slično kao i u `prototipu` funkcije, u deklaraciji `ne treba` pisati imena argumenata `arg_1` do `arg_n`.

Primjer:

```
int (*pf)(char c, double a);  
int (*pf)(char, double);
```

Pokazivač na funkciju (nastavak)

U deklaraciji **pokazivača** na **funkciju** — **zagrade** su nužne.

- **Primarni** operator **()** — “poziva” ili argumenata funkcije, ima viši prioritet od **unarnog** operatora *****.

Primjer. Razlikujte **funkciju** koja vraća **pokazivač** na neki tip (ovdje, na **double**):

```
double *pf(double, double);  
double *(pf(double, double));    /* Isto */
```

od **pokazivača** na **funkciju** koja vraća **vrijednost** nekog tipa (ovdje, tipa **double**):

```
double (*pf)(double, double);
```

Pokazivač na funkciju — primjeri

Primjeri **pokazivača** na **funkciju** f iz integracije (prošli put):

```
double integracija(double, double,  
                  double (*)(double));
```

```
double integracija(double a, double b,  
                  double (*f)(double)) {  
    return 0.5 * (b - a) * ( (*f)(a) + (*f)(b) );  
}
```

ili:

```
double integracija(double, double, int,  
                  double (*)(double));
```

...

Složene deklaracije — primjeri

Kod interpretacije deklaracije uzimaju se u obzir **prioriteti** i **asocijativnost** pojedinih operatora. Ti prioriteti **moгу se promijeniti** upotrebom **zagrada**.

Primjeri. Što je **p** u sljedećim deklaracijama?

```
int *p[10];          /* polje od 10 ptr na int */
int *p(void);        /* funkcija koja nema arg i
                      vraca pokazivac na int */
int p(char *a);      /* funkcija koja uzima ptr na
                      char i vraca int */
int *p(char *a);     /* funkcija koja uzima ptr na
                      char i vraca ptr na int */
int (*p)(char *a);   /* ptr na funkciju koja uzima
                      ptr na char i vraca int */
```

Složene deklaracije — primjeri (nastavak)

```
int (*p(char *a))[10];    /* funk. uzima ptr na char
                           i vraca ptr na polje
                           od 10 elem. tipa int */
int p(char (*a)[8]);      /* funk. uzima ptr na polje
                           od 8 char i vraca int */
int (*p)(char (*a)[8]);   /* ptr na funk. koja uzima
                           ptr na polje od 8 char i
                           vraca int */
int *(*p)(char (*a)[8]);  /* ptr na funk. koja uzima
                           ptr na polje od 8 char i
                           vraca ptr na int */
int *(*p[10])(char *a);   /* polje od 10 ptr na funk.
                           koja uzima ptr na char
                           i vraca ptr na int */
```

Deklaracije tipova — typedef

Ključna riječ typedef

Korištenjem ključne riječi typedef

- postojećim ili složenim tipovima podataka dajemo nova imena (ne kreiramo nove objekte ili varijable tog imena).

Jednostavni oblik typedef deklaracije je:

```
typedef tip_podatka novo_ime_za_tip_podatka;
```

To znači da:

- novo_ime_za_tip_podatka postaje sinonim za tip_podatka

i smije se tako koristiti u svim kasnijim deklaracijama — tamo gdje smijemo napisati jedno, smijemo napisati i drugo, i to s istim značenjem.

Jednostavne typedef deklaracije

Primjer. Deklaracijom

```
typedef double Masa;
```

identifikator **Masa** postaje **sinonim** za **double**.

Nakon toga, varijable tipa **double** možemo deklarirati i kao:

```
Masa m1, m2, *pm1;  
Masa elementi[10];
```

Uočite da je

- **pm1** — **pokazivač** na **double**,
- **elementi** — **polje** od **10** elemenata tipa **double**.

Međutim, nije baš jasno što smo s tim “**dobili**”!

Svrha deklaracije tipova

Zaista, kod ovako **jednostavnih** deklaracija — svrha se **ne** vidi odmah.

Stvarna **svrha** deklaracije ili **imenovanja tipova** je:

- lakše **razumijevanje** (čitanje) kôda i
- **dokumentiranje** programa.

To postaje **vrlo korisno** kod **složenijih** tipova podataka — kad u programu koristimo

- čitavu **hijerarhiju** tipova — koji se grade jedni iz drugih.

Korist će se vidjeti vrlo **skoro**, kad dođemo na

- **strukture** i **samoreferencirajuće strukture** (vezane liste, binarna stabla i sl.).

Primjer jednostavne deklaracije tipova

Korist od deklaracije **tipova** može se vidjeti i na **jednostavnim** primjerima — ako **dobro** izaberemo **ime** za **tip**.

Primjer.

```
typedef int Metri, Kilometri;  
Metri duljina, sirina;  
Kilometri udaljenost;
```

Ideja (ili svrha): ovdje **ime tipa** sugerira **jedinice** u kojima su izražene određene vrijednosti!

No, stvarna **korist** od **typedef** je tek kod **složenijih** tipova.

🔴 Kako se **pišu** takve deklaracije?

Složenije typedef deklaracije

Sasvim općenito, deklaracija *imena* za složeniji *tip*:

- počinje s *typedef*, a
- dalje ima *isti* oblik kao i deklaracija *variable* tog *imena* i tog *tipa*.

Sve je isto, osim što tada

- *ime nije* varijabla tog *tipa* (ne dobiva memorijski prostor i adresu), već
- *ime* postaje *sinonim* za taj *tip*, kojeg “*bi imala*” takva varijabla.

```
typedef  deklaracija_za_tip_podatka;
```

Primjer složenije deklaracije tipa — za polja

Primjer. Uvedimo imena tipova za vektore i matrice odgovarajućih dimenzija (recimo, $n = 10$).

```
#define n 10
typedef double skalar;
typedef skalar vektor[n];
typedef vektor matrica[n];
```

Zadnje dvije deklaracije daju imena poljima:

- **vektor** je ime tipa za polje od n (10) skalara (**double**),
- **matrica** je ime tipa za polje od n (10) vektora, tj.
- **matrica** je dvodimenzionalno polje skalara, ili sinonim za tip `double[n][n] = double[10][10]`.

typedef *i polja (nastavak)*

Funkciju za računanje **produkta** $y = Ax$, kvadratne matrice A i vektora x , možemo i ovako napisati:

```
void prod_mat_vek(matrica A, vektor x, vektor y)
{
    int i, j;
    for (i = 0; i < n; ++i) {
        y[i] = 0.0;
        for (j = 0; j < n; ++j)
            y[i] += A[i][j] * x[j];
    }
}
```

Napomena. Ovdje je **n fiksni** — **n = 10**. Popravite funkciju tako da **stvarni** **red** matrice i vektora bude **argument** funkcije.

Primjer deklaracije tipa — stringovi

Primjer. Kod obrade `stringova` možemo uvesti deklaraciju

```
typedef char *string;
```

Ovdje je `string` sinonim za `pokazivač` na `char` (tip `char *`), s očitom svrhom:

- 📍 taj `pokazivač` interpretiramo kao pokazivač na `prvi` element u `polju` znakova,
- 📍 a to `polje` znakova obrađujemo kao `string` (do nul-znaka)!

Funkcija `strcmp` za `uspoređivanje stringova` smije se ovako deklarirati:

```
int strcmp(string, string);
```

typedef *i pokazivači (nastavak)*

Primjer. Pokazivač na `double` nazvat ćemo `Pdouble`.

```
typedef double *Pdouble;
```

`Pdouble` postaje pokazivač na `double`, pa smijemo pisati:

```
Pdouble px;    /* = double *px */
```

```
void f(Pdouble, Pdouble);  
    /* = void f(double *, double *); */
```

```
px = (Pdouble) malloc(100 * sizeof(double));
```

typedef *i deklaracije funkcija*

Općenito, `typedef` koristimo za **kraće** zapisivanje **složenih** deklaracija.

Primjer. Pokazivač na funkciju.

```
typedef int (*PF)(char *, char *);
```

`PF` postaje ime za tip — pokazivač na funkciju koja uzima dva pokazivača na `char` i vraća `int`. Umjesto deklaracije:

```
void f(double x, int (*g)(char *, char *)) { ... }
```

možemo pisati:

```
void f(double x, PF g) { ... }
```

Operatori u deklaracijama i typedef

U deklaracijama **varijabli** i **tipova** dozvoljeno je koristiti **operatore** — one koji imaju smisla u deklaraciji, poput

 ***** = dereferenciranje, **[]** = polje, **()** = funkcija.

Ti operatori djeluju **samo** na **jedan** pripadni argument, a **ne** na **sve** navedene.

Primjer. U sljedećoj deklaraciji varijabli **a** i **b**

```
int *a, b;
```

operator ***** djeluje **samo** na identifikator **a**, **ne** na tip **int**.
Dakle, **a** je **pokazivač** na **int**, a **b** je baš **int**.

Operator u deklaraciji ima “**viši**” prioritet od navođenja **tipa**.
Zato djeluje na **jedan** operand i taj je **ime varijable** (a ne tip).

Operatori u deklaracijama i typedef

Ono što **zbunjuje** je navođenje tipova (recimo, kod funkcija).

☞ Naime, **tip** varijable **a** je “**int ***”.

U **deklaraciji argumenata** funkcije (s imenima ili bez njih)

☞ tipovi se navode za svaki **argument posebno**,

☞ i tamo treba navesti **korektan** tip, zajedno s operatorima.

Za **razliku** od toga, u **deklaraciji varijabli**,

☞ možemo navesti **više** varijabli u **istoj** deklaraciji,

☞ pa se operatori odnose na svaku **varijablu posebno**, a ne na “zajednički” dio tipa s **početka** deklaracije.

Ako želimo “zajednički” tip s operatorima, onda treba uvesti **ime tipa**, preko **typedef**.

Operatori u deklaracijama i typedef

Primjer. Ako želimo da obje varijable **a** i **b** budu **pokazivači** na **int**, onda treba napisati

```
int *a, *b;
```

Umjesto toga, možemo deklarirati **tip** za **pokazivač** na **int**

```
typedef int *pok_int;
```

a zatim napisati

```
pok_int a, b;
```


Operatori u deklaracijama i typedef

Primjer. Za polja `a` i `b`, svakom treba zasebno navesti duljinu

```
int a[10], b[10];
```

Čak i kad su polja iste duljine, ne smijemo napisati

```
int[10] a, b;
```

Ako želimo nešto slično, onda moramo uvesti novi tip

```
typedef int polje[10];  
polje a, b;
```

Identifikator `polje` je ime tipa za `int[10]`, tj. sinonim za ono što ne smije pisati na početku deklaracije. A ime smije pisati!

Struktura

Sadržaj

- **Strukture** (prvi dio):
 - Deklaracija strukture. Strukture i typedef.
 - Rad sa strukturama. Operator točka.
 - Strukture i funkcije.
 - Strukture i pokazivači. Operator strelica (->).
 - Unije.
 - **Dodatak**: Polja bitova.

Što je struktura?

Struktura je složeni tip podataka, kao i polje. Za razliku od polja, koje služi

- grupiranju podataka istog tipa, struktura služi
- grupiranju podataka različitih tipova.

Može i ovako — malo detaljnije.

- Svi elementi polja imaju isti tip i zajedničko ime, a razlikuju se po indeksu. To se vidi i u deklaraciji polja.
- Elementi (ili članovi) strukture mogu, ali ne moraju, biti različitog tipa i svaki element ima svoje posebno ime.

Zato u deklaraciji strukture moramo navesti ime i tip svakog člana. Tip strukture možemo deklarirati na dva načina.

Deklaracija strukture — bez typedef

Prvi način — bez `typedef`. Tip strukture deklarira se ovako:

```
struct ime {  
    tip_1 ime_1;  
    tip_2 ime_2;  
    ...  
    tip_n ime_n;  
};
```

Ovdje je `struct` rezervirana riječ, a `ime` je ime strukture.

Stvarni tip strukture je

🔴 `struct ime` — dvije riječi (i to je, ponekad, nezgodno!).

Unutar vitičastih zagrada popisani su članovi strukture.

Definicija varijabli tipa strukture — bez typedef

Napomena. Kao i kod polja, članovi strukture

- smješteni su u memoriji jedan za drugim, onim redom kojim su navedeni.

Kod ovakve deklaracije tipa strukture, varijable tog tipa, općenito, definiramo ovako:

```
mem_klasa struct ime var_1, var_2, ..., var_n;
```

- var_1, var_2, ..., var_n su varijable tipa struct ime.

Primjer — struktura za točke

Primjer. Struktura `točka` definira točku u ravnini. Uzmimo da `točka` ima cjelobrojne koordinate, poput `pixela` na ekranu.

```
struct točka {  
    int x;  
    int y;  
};
```

Variable tipa strukture `točka` možemo definirati na (barem) **dva** načina.

Nakon gornje deklaracije **strukture** `točka` (kao tipa), napišemo “običnu” definiciju **varijabli**:

```
struct točka t1, t2;
```

Primjer — struktura za točke (nastavak)

Deklaraciju **tipa** strukture **ne** moramo napisati **posebno**.

Možemo ju napisati i **u sklopu** definicije **varijabli** tog tipa:

```
struct tocka {  
    int x;  
    int y;  
} t1, t2;
```

Prvi način je **pregledniji**!

Međutim, postoji i **bolji** način deklaracije **tipa strukture**, koji olakšava i definiciju **varijabli** tog tipa — preko **typedef**.

Prednost: tako možemo **izbjeći** stalno navođenje riječi **struct** u deklaracijama varijabli.

Deklaracija strukture — preko typedef

Drugi način — preko typedef.

Tip strukture deklarira se ovako:

```
typedef struct ime {  
    tip_1 ime_1;  
    tip_2 ime_2;  
    ...  
    tip_n ime_n;  
} ime_tipa;      /* <-- Ime tipa za strukturu. */
```

Ovdje smo još, na kraju deklaracije, cijelom tipu strukture dali ime `ime_tipa`. Stvarni tip strukture je onda i

🔴 `ime_tipa` — kao sinonim za `struct ime`.

Sve ostalo je isto kao i prije.

Definicija varijabli tipa strukture — uz typedef

Napomena. “Prvo” ime strukture (odmah iza `struct`) smijemo i **ispustiti**, ako ga nigdje nećemo koristiti! (Uvijek bi trebalo pisati `struct` ispred tog imena.)

Ako pišemo to “prvo” ime, ono **mora** biti **različito** od svih ostalih imena (identifikatora), pa i od `ime_tipa`.

🕒 Običaj: prvo ime = `_ime_tipa` (na primjer, `_osoba`).

Kod ovakve deklaracije **tipa** strukture, **variable** tog **tipa**, općenito, definiramo ovako:

```
mem_klasa ime_tipa var_1, var_2, ..., var_n;
```

🕒 `var_1, var_2, ..., var_n` su varijable **tipa** `ime_tipa`, što je **sinonim** za `struct ime`.

Primjer — struktura za točke

Primjer. Umjesto ranije definicije strukture za točku u ravnini, možemo uvesti tip **Tocka** za cijelu strukturu.

```
typedef struct {  
    int x;  
    int y;  
} Tocka;  
...  
Tocka t1, t2, *pt1;
```

Identifikator **Tocka** je ime **tipa** za cijelu strukturu, a **t1** i **t2** su varijable **tipa** **Tocka**. Što je **pt1**?

Uočite da ovdje **nismo** napisali **ime** strukture iza **struct**, jer ga nećemo koristiti.

Inicijalizacija strukture

Varijablu tipa **struktura** možemo **inicijalizirati** pri definiciji (kao i svaku drugu varijablu):

```
mem_klasa struct ime var = {v_1, ..., v_n};  
mem_klasa ime_tipa    var = {v_1, ..., v_n};
```

Konstante **v_1, v_2, ..., v_n** pridružuju se navedenim **redom** odgovarajućim članovima strukture **var** — **član, po član**.

Inicijalizacija strukture — primjer

Primjer. Ako je definirana **struktura**

```
struct racun {  
    int broj_racuna;  
    char ime[80];  
    float stanje;  
};
```

onda **varijablu kupac** možemo **inicijalizirati** ovako:

```
struct racun kupac = { 1234, "Pero Bacilova",  
                      -12345.00f };
```

Inicijalizacija polja struktura

Primjer. Slično se može inicijalizirati i čitavo polje struktura:

```
struct racun kupci[] = {  
    2234, "Goga",    456.00f,  
    1235, "Josip",  -234.00f,  
    436, "Martina",  0.00f };
```

Operator točka — pristup članu strukture

Članovima strukture može se pojedinačno pristupiti korištenjem primarnog operatora točka (.

- Operator točka (.) separira ime varijable i ime člana te strukture.

Ako je var varijabla tipa strukture koja sadrži član memb, onda je

```
var.memb
```

član memb u strukturi var (preciznije, vrijednost tog člana).

Napomena. Ime člana je lokalno za svaku strukturu. Zato smijemo koristiti

- isto ime člana u raznim strukturama.

Prioritet i asocijativnost operatora točka

Operator **točka** (.)

- spada u **najvišu** prioritetnu grupu (**primarni** operatori) i ima asocijativnost $L \rightarrow D$.

Zbog **najvišeg** prioriteta vrijedi:

- $++\text{varijabla.clan} \iff ++(\text{varijabla.clan})$
- $\&\text{varijabla.clan} \iff \&(\text{varijabla.clan})$

Član **struktura** (kao i element polja), naravno,

- smije pisati na **lijevoj** strani naredbe **pridruživanja**.

Rad sa strukturama — pristup članovima

Primjer. Pristup članovima strukture.

```
struct tocka {  
    int x;    /* prvi clan strukture */  
    int y;    /* drugi clan strukture */  
};  
struct tocka ishodiste;
```

Imena objekata i značenje:

- 📍 `ishodiste` je **varijabla** tipa `struct tocka`,
- 📍 `ishodiste.x` je **prvi** član (ili prva komponenta) varijable `ishodiste`,
- 📍 `ishodiste.y` je **drugi** član (ili druga komponenta) varijable `ishodiste`.

Pristup članovima strukture (nastavak)

Primjer. Ako je

```
struct racun {  
    int broj_racuna;  
    char ime[80];  
    float stanje;  
} kupac = { 1234, "Pero Bacilova", -12345.00f };
```

tada je, redom:

```
kupac.broj_racuna = 1234,  
kupac.ime = "Pero Bacilova",  
kupac.stanje = -12345.00f.
```

Struktura kao član druge strukture

Strukture mogu sadržavati druge strukture kao članove.

Primjer. Pravokutnik paralelan koordinatnim osima možemo zadati parom dijagonalno suprotnih vrhova — na pr. donjim lijevim (pt1) i gornjim desnim (pt2). Vrhovi su točke.

```
struct pravokutnik {  
    struct tocka pt1;    /* ili Tocka pt1; */  
    struct tocka pt2;    /* ili Tocka pt2; */  
};
```

Struktura struct tocka (ili Tocka) mora biti deklarirana prije deklaracije strukture pravokutnik.

U različitim strukturama mogu se koristiti ista imena članova.

Polje kao član strukture

Kad **struktura** sadrži **polje** kao član strukture, onda se pojedinim elementima tog polja (zovimo ga **clan**) pristupa izrazom:

```
varijabla.clan[izraz]
```

Koristi se asocijativnost $L \rightarrow D$ za **primarne** operatore

- **točka** (**.**) i
- **indeksiranje** polja (**[]**).

Dakle, značenja objekata se interpretiraju **ovim** redom:

- **prvo** za **.** — element **clan** u strukturi **varijabla**,
- **zatim** za **[]** — element s indeksom **indeks** u polju **clan**.

Polje kao član strukture — primjer

Primjer.

```
typedef struct {
    int broj_racuna;
    char ime[80];
    float stanje;
} Racun;
Racun kupac = { 1234, "Pero Bacilova",
                -12345.00f };

...
if (kupac.ime[0] == 'P') puts(kupac.ime);
```

Polje struktura

Ako imamo **polje struktura**, svaki **element** polja je struktura. Nekom **članu** pripadne strukture pristupamo izrazom

```
polje[izraz].clan
```

Opet je bitna asocijativnost: **polje[izraz]** je cijela struktura.

Primjer.

```
struct tocka {  
    int x;  
    int y;  
} vrhovi[1024];    /* Polje tocaka. */  
...  
if (vrhovi[17].x == vrhovi[17].y) ...
```

Strukture — operacije i funkcije

Dozvoljene operacije nad strukturom, kao cjelinom, su:

- pridruživanje,
- uzimanje adrese, primjena sizeof operatora.

Napomena. Nije dozvoljeno uspoređivanje cijelih struktura (čak ni jednako/različito).

Strukture i funkcije:

- Struktura može biti argument funkcije. Funkcija tada dobiva kopiju cijele strukture kao argument.
- Funkcija može vratiti strukturu.

Ovo je isto kao za “obične” varijable, a ne kao kod polja.

Strukture i funkcije — primjer

Primjer. Argumenti funkcije `suma` su dvije strukture tipa `Tocka`, a funkcija vraća `sumu` argumenata (tipa `Tocka`).
Suma točaka = zbroj odgovarajućih koordinata (kao vektori).

```
typedef struct {
    int x;
    int y;
} Tocka;

Tocka t, ishodiste = {0, 0}, t1 = {1, 7};

Tocka suma(Tocka p1, Tocka p2) {
    p1.x += p2.x;
    p1.y += p2.y;
    return p1;
}
```


Strukture i funkcije — primjer (nastavak)

```
int main(void) {  
  
    /* Dodjeljivanje struktura:  
       t i ishodiste moraju biti istog tipa */  
    t = ishodiste;  
  
    printf("Velicina = %u byteova\n", sizeof(t));  
  
    /* Zbroj tocaka, rezultat je tocka. */  
    t1 = suma(t1, t1);  
    printf("t1 = (%d, %d)\n", t1.x, t1.y);  
  
    return 0;  
}
```

Strukture i funkcije — kompleksni brojevi

Primjer. Biblioteka `funkcija` za osnovne operacije s kompleksnim brojevima (v. `complex.c`).

```
typedef struct {
    double re;    /* ili x */
    double im;    /* ili y */
} complex;

/* Napomena: cabs vec postoji u <math.h>! */
double zabs(complex a) {
    return sqrt( a.re * a.re + a.im * a.im );
}
```

U C99 standardu postoje tipovi i odgovarajuće funkcije za kompleksne brojeve (zaglavlje `<complex.h>`).

Strukture i pokazivači

Pokazivač na strukturu definira se isto kao i pokazivač na druge tipove objekata.

```
struct tocka {
    int x;
    int y;
} p1, *pp1;
...
pp1 = &p1;
(*pp1).x = 13;      /* Zagrade su NUZNE! */
(*pp1).y = 27;

*pp1.x = 13;        /* GRESKA!
                      *pp1.x je isto sto i *(pp1.x) */
```

Operator strelica (->)

Primarni operator **strelica** (->) omogućava jednostavno dohvaćanje **člana** strukture, preko **pokazivača** na tu strukturu.

☞ **Asocijativnost** operatora -> je $L \rightarrow D$.

Ako je **ptvar** **pokazivač** na strukturu, a **clan** je neki **član** te strukture, onda je:

$$ptvar \rightarrow clan \iff (*ptvar).clan$$

Primjer.

```
struct tocka p1, *pp1 = &p1;  
pp1->x = 13;  
pp1->y = 27;
```

Složeni izrazi

Pristup **koordinatama** vrhova **pravokutnika** **r** — **izravno** i preko **pokazivača** **pr**.

```
struct pravokutnik {  
    struct tocka pt1;  
    struct tocka pt2;  
} r, *pr = &r;
```

Sljedeći su izrazi **ekvivalentni** (**x**-koordinata prvog vrha **pt1**):

```
r.pt1.x          // Operatori . i ->  
pr->pt1.x        // imaju isti prioritet.  
(r.pt1).x        // Asocijativnost im je  
(pr->pt1).x      // L -> D.
```

Unije

Unija

Unija je složeni tip podataka sličan strukturi, jer sadrži

- članove različitog tipa.

Gdje je razlika?

Članovi strukture su

- smješteni u memoriji jedan za drugim.

Za razliku od toga, svi članovi unije

- počinju na istom mjestu u memoriji — na istoj lokaciji, tj. dijele jedan zajednički dio memorije (na početku), ovisno o veličini članova unije.

Ukupna rezervirana memorija za varijablu tipa unije

- dovoljno je velika da u nju stane “najveći” član unije.

Svrha unije i rad s unijama

Ideja: taj **zajednički** dio memorije možemo interpretirati

- na **razne** načine — kao vrijednost(i) **različitih** tipova.

Zato i ime — **unija** tipova!

Napomena. Osnovna svrha unije **nije**

- uštediti** memorijskog prostora,

iako se može koristiti i za to.

Osim navedene **razlike** između **unija** i **strukture** u **rezervaciji** memorije, sve ostalo u **C-u** je potpuno **isto**, samo

- umjesto ključne riječi **struct** za **strukture**,
- pišemo ključnu riječ **union** za **unije**.

Deklaracija unije

Deklaracija **tipa unije** ima **isti** oblik kao i za **tip strukture** — umjesto **struct**, pišemo **union**.

```
union ime {  
    tip_1 ime_1;  
    ...  
    tip_n ime_n;  
};
```

Kao i kod struktura, **bolje** je koristiti **typedef** za deklaraciju tipa unije.

Varijable **x** i **y** tipa ove unije mogu se deklarirati ovako:

```
union ime x, y;
```

Unija — primjer

Primjer.

```
union podatak {  
    int i;  
    float x;  
} u, *pu;
```

Ovdje su:

📍 `u.i` i `pu->i` — varijable tipa `int`.

📍 `u.x` i `pu->x` — varijable tipa `float`.

Član `i` (tipa `int`) i član `x` (tipa `float`)

📍 `počinju` na `istoj` lokaciji u memoriji.

Standardno zauzimaju po 4 bytea, tj. “`dije`le” `isti` prostor!

Unija — primjer (nastavak)

Primjer. Uniju možemo iskoristiti za ispis

- 🕒 “binarnog” (preciznije, **heksadecimalnog**) oblika prikaza realnog broja tipa **float** u računalu.

```
u.x = 0.234375f;  
printf("0.234375 binarno = %x\n", u.i);
```

Zadali (= spremili) smo **u.x** kao **float**, a zatim **ista** 4 bytea čitamo i pišemo kao **u.i** tipa **int**.

Za pravi “binarni” prikaz možemo iskoristiti algoritam s **Prog1**

- 🕒 koji ispisuje **binarni** prikaz **cijelog** broja.

Ovdje je taj algoritam realiziran funkcijom **prikaz_int**.

Primjer — binarni prikaz realnog broja

Primjer. Napišite program koji učitava **realni** broj tipa **double** i piše **binarni prikaz** tog broja u računalu (v. **p_double.c**).

Broj tipa **double** standardno zauzima 8 byteova = 64 bita. Taj prostor “gledamo” kao

- **polje** od 2 cijela broja tipa **int** (= 2 “riječi”).

Još jedna “sitnica” — bitovi u **IEEE** prikazu za **double** imaju sljedeći **raspored** po byteovima (na **IA-32**):

- 1. byte = bitovi 7 – 0 (donji bitovi),
- 2. byte = bitovi 15 – 8,
- ...
- 8. byte = bitovi 63 – 56 (gornji bitovi).

Binarni prikaz realnog broja — program

Početak programa s globalnom deklaracijom tipa unije za

- 🔴 jedan `double` i
- 🔴 polje od 2 `int`-a.

```
#include <stdio.h>
```

```
/* Binarni prikaz realnog broja tipa double. */
```

```
typedef union {  
    double d;      /* 8 byteova = 64 bita. */  
    int i[2];      /* 2 riječi od po 4 bytea. */  
} Double_bits;
```

Binarni prikaz realnog broja — program (nast.)

```
void prikaz_int(int broj)
{
    int nbits, bit, i;
    unsigned mask;

    /* Broj bitova u tipu int. */
    nbits = 8 * sizeof(int);

    /* Pocetna maska ima bit 1
       na najznacajnijem mjestu. */
    mask = 0x1 << nbits - 1;
```

Binarni prikaz realnog broja — program (nast.)

```
for (i = 1; i <= nbits; ++i) {
    /* Maskiranje odgovarajućeg bita. */
    bit = broj & mask ? 1 : 0;
    /* Ispis i blank nakon svaka 4 bita,
       osim zadnjeg. */
    printf("%d", bit);
    if (i % 4 == 0 && i < nbits) printf(" ");
    /* Pomak maske za 1 bit udesno. */
    mask >>= 1;
}
printf("\n");

return;
}
```

Binarni prikaz realnog broja — program (nast.)

```
void prikaz_double(double d)
{
    Double_bits u;

    u.d = d;

    printf("    1. rijec: ");
    prikaz_int( u.i[0] );
    printf("    2. rijec: ");
    prikaz_int( u.i[1] );

    return;
}
```


Binarni prikaz realnog broja — program (kraj)

```
int main(void)
{
    double d;

    printf(" Upisi realni broj: ");
    scanf("%lf", &d);
    printf(" Prikaz broja %10.3f u racunalu:\n", d);

    prikaz_double(d);

    return 0;
}
```

Binarni prikaz realnog broja — rezultati

Za **ulaz 1.0**, dobivamo (v. **p_d_3.out**):

Prikaz broja 1.000 u racunalu:

1. rijec: 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000

2. rijec: 0011 1111 1111 0000 0000 0000 0000 0000

Za **ulaz 0.1**, dobivamo (v. **p_d_6.out**):

Prikaz broja 0.100 u racunalu:

1. rijec: 1001 1001 1001 1001 1001 1001 1001 1010

2. rijec: 0011 1111 1011 1001 1001 1001 1001 1001

Obratite pažnju na **zadnja 2** bita u **prvoj** riječi — to je rezultat **zaokruživanja** mantise (signifikanda)!

Binarni prikaz realnog broja — zadaci

Zadatak. Napišite varijantu ovog programa za **realni** broj tipa **float** (v. **p_float.c**).

Zadatak. Preuredite oba programa tako da **pregledno** ispisuju sve **bitne** dijelove u prikazu realnog broja:

- bit **predznaka**,
- bitove **karakteristike** (eksponenta),
- bitove **značajnog** dijela (signifikanda/mantise).

Dodajte ovom programu i ispis

- **vodećeg** (skrivenog) bita mantise, ovisno o eksponentu,
- tzv. **posebnih** vrijednosti **Inf** i **NaN**.

Dodatak: Polja bitova

Polja bitova

Polja bitova (engl. “bit-fields”) omogućuju rad s pojedinim bitovima unutar jedne riječi u računalu.

- Jedno polje bitova je član (ili element) strukture ili unije.
- Sprema se u “bloku” susjednih bitova u memoriji računala, a zadaje se brojem bitova koje zauzima.
- Susjedna polja spremaju se u “bloku” susjednih bitova!

Svrha:

- Spremanje 1-bitnih zastavica (engl. flag) u jednu riječ. Na primjer, koriste se u aplikacijama kao što je tablica simbola za kompajler.
- Komunikacija s vanjskim uređajima — treba postaviti ili očitati samo dijelove riječi.

Deklaracija polja bitova

Deklaracija **jednog polja bitova**, kao **člana** strukture ili unije, ima sljedeći oblik — iza člana dolazi **još** znak **:** i **broj bitova**:

```
struct ime {    /* ili: union ime */
    ...
    tip_polja ime_polja : broj_bitova;
    ...
};
```

Ograničenja (svi detalji ovise o **implementaciji**):

- 🔴 **tip_polja mora** biti: **int**, **unsigned int** ili **signed int**.
- 🔴 **ime_polja** je identifikator (kao i za ostale članove), a
- 🔴 **broj_bitova mora** biti **nenegativan** cijeli broj (**nula** ima posebno značenje i onda se **ime_polja** smije ispustiti).

Svrha = uzastopna polja bitova

Ovako deklarirani član `ime_polja` predstavlja jedno

- polje **uzastopnih bitova** u računalu, **duljine broj_bitova**.

Stvarna **svrha** je u deklaraciji **uzastopnih** članova tog oblika!

Razlika između “**običnih**” članova i **polja bitova**:

- “**Obični**” član započinje u **novoj** riječi i zauzima **cijeli** broj riječi, ovisno o tzv. “**poravnanju**” riječi (engl. “byte/word/memory alignment”).
- **Susjedno** deklarirana **polja bitova** spremaju se u bloku **uzastopnih** bitova, bez “rupa”, tj. nastavljaju se jedan do drugog — **može** i unutar **iste** riječi, i baš to je **svrha**!

Poredak spremanja ($\leftarrow$ ili $\rightarrow$ u riječi) i eventualni “**prijelom**” sljedećih članova između riječi — ovisi o **implementaciji**!

Deklaracija polja bitova — primjer

Primjer.

```
struct primjer {  
    unsigned int a : 1;  
    unsigned int b : 3;  
    unsigned int c : 2;  
    unsigned int d : 1;  
};  
struct primjer v;  
...  
if (v.a == 1) ...  
v.c = STATIC;
```

Deklaracija polja bitova — primjer (nastavak)

- Prva deklaracija definira **strukturu** sastavljenu iz četiri **uzastopna** polja bitova: **a**, **b**, **c** i **d**.
- Ta polja, redom, imaju duljinu **1**, **3**, **2** i **1** bit. Prema tome, ukupno zauzimaju **7** bitova i spremaju se u **bloku**.
- Poredak tih bitova unutar jedne riječi u računalu **ovisi o implementaciji**.
- Pojedine članove, koji su polje bitova, dohvaćamo na isti način kao i “obične” članove strukture — **v.a**, **v.b**, itd.
- Ako broj bitova, deklariran u polju bitova, **nadmašuje** duljinu **jedne** riječi u računalu, za pamćenje tog polja bit će upotrebljeno **više** riječi.
- Isto vrijedi i za “blok” **uzastopnih** polja bitova.

Polja bitova — primjer

Primjer. Program koji upotrebljava uzastopna polja bitova (v. `bf_3.c`):

```
#include <stdio.h>

int main(void)
{
    struct primjer {
        unsigned int a : 5;
        unsigned int b : 5;
        unsigned int c : 5;
        unsigned int d : 5;
    };
    struct primjer v = {1, 2, 3, 4};
```

Polja bitova — primjer (nastavak)

```
printf(" v.a = %d, v.b = %d, v.c = %d,"  
      " v.d = %d\n", v.a, v.b, v.c, v.d);  
printf(" sizeof(v) = %u\n", sizeof(v));  
return 0;  
}
```

Izlaz:

```
v.a = 1, v.b = 2, v.c = 3, v.d = 4  
sizeof(v) = 4
```

Na IA-32, cijela struktura `v` zauzima jednu riječ = 4 bytea.

Kod ispisa, vrijednosti članova (polja bit.) se pretvaraju u `int` (standardna konverzija kratkih cjelobrojnih tipova za `printf`).

Neimenovano polje bitova u bloku

Raspored bitova unutar riječi može se kontrolirati korištenjem

- neimenovanih članova pozitivne duljine, unutar bloka uzastopnih polja bitova.

Primjer.

```
struct primjer {  
    unsigned int a : 5;  
    unsigned int b : 5;  
    unsigned int   : 5; /* Razmak 5 bitova. */  
    unsigned int c : 5;  
};  
struct primjer v;
```

Neimenovano polje bitova u bloku (nastavak)

Neimenovani član **duljine 0** bitova označava da

➤ **sljedeće** polje iz bloka treba smjestiti u **sljedeću** riječ.

Primjer.

```
#include <stdio.h>
```

```
int main(void) {  
    struct primjer {  
        unsigned int a : 5;  
        unsigned int b : 5;  
        unsigned int   : 0; /* Idi u novu rijec. */  
        unsigned int c : 5;  
    };  
    struct primjer v = {1, 2, 3};  
}
```

Neimenovano polje bitova u bloku (nastavak)

```
printf(" v.a = %d, v.b = %d, v.c = %d\n",  
        v.a, v.b, v.c);  
printf(" sizeof(v) = %u\n", sizeof(v));  
return 0;  
}
```

Izlaz:

```
v.a = 1, v.b = 2, v.c = 3  
sizeof(v) = 8
```

Na IA-32, struktura **v** sad zauzima **dvije** riječi = 8 byteova.

Primjeri za **poredak** spremanja uzastopnih polja bitova **unutar** pojedinih riječi: **bf_pos_1.c**, **bf_pos_2.c**, **bf_pos_3.c**.